

Doseljavanje stanovništva u Piran s područja današnje Republike Hrvatske u 20. stoljeću

IVICA PLETIKOSIĆ

Znanstveno-istraživačko središte Republike Slovenije, Kopar

Ovaj povijesni prikaz sastavljen je od tri dijela. U prvom su dijelu na temelju popisa stanovnika (1910., 1921.) predstavljeni migracijski tijekovi iz Hrvatske u Piran u razdoblju od početka 20. stoljeća do izbijanja Drugog svjetskog rata. Drugi dio predstavlja analizu registra doseljenog stanovništva koje se doselilo u Piran za vrijeme Drugog svjetskog rata. U trećem dijelu je s pomoću popisa stanovništva u vremenu socijalističke Jugoslavije praćeno kretanje broja Hrvata i doseljenih iz Hrvatske u mjesto i općinu nakon Drugog svjetskog rata. Takva podjela sadržaja je bila najprikladnija s obzirom na različite uzroke migracija i na raznolikost korištenih izvora. Analizom posljednjih nameće se zaključak da su ona (danas) hrvatska područja koja su bila skoro neprekidno cijelo 20. stoljeće (bolje rečeno do godine 1991.) sastavni dio iste državne zajednice kao Piran, s njim dijelila istu sudbinu i razmjenjivala stanovništvo.

Gljučne riječi: migracije, Piran, Hrvatska, 20. stoljeće

Doseljavanje u Piran s područja današnje Republike Hrvatske u prvoj polovini 20. stoljeća: uvod

Već stoljećima prije razmatranog razdoblja trajale su intenzivne migracije između piranske općine, odnosno Istre u cijelini, i Dalmacije. Te migracije su bile konstantne uglavnom zbog toga jer su spomenuta područja bila u sklopu istih državnih tvorevina - najprije pod Mlečanima i kasnije pod Austrijom. Također su i u kratkom razdoblju francuske okupacije (Ilirske provincije) ti krajevi pod istim žezlom.

Drugi razlog za stalnu razmjenu stanovništva je intenzivna trgovačka aktivnost uzduž jadranskog pomorskog puta, koji je u vrijeme jedrenjaka vodio od Otrantskih vrata do Tršćanskog zaljeva uz hrvatsku obalu.

Koliko su bila važna ta doseljavanja svjedoči i primjer iz sredine 14. stoljeća kada su mletačke vlasti poslale u Piran majstore iz paške solane da bi piranske kolege naučile proizvoditi komercijalnu bijelu sol. Ta je vrsta soli u usporedbi s dotada-

šnjom žutosmedom imala višu cijenu i bila traženija na tržištu. Ta činjenica je omogućila porast životnog standarda u piranskoj općini.¹

Ova analiza doseljavanja stanovništva s područja današnje Republike Hrvatske u prvoj polovini 20. stoljeća temelji se na sačuvanim popisnim listovima dvaju popisa stanovništva. Prvog je izradila Austro-Ugarska 31. prosinca 1910. i drugoga Italija 1. prosinca 1921. U Piranskom mjesnom arhivu je sačuvana približno polovina popisnih listova prvoga popisa stanovništva (Foglio d'iscrizione per l'anagrafe della popolazione e dei piu importanti animali utili domestici secondo lo stato del 31. 12. 1910 - PAK, PA - P10) i više nego 4/5 popisnih listova drugog popisa (Foglio di famiglia - VI. censimento generale della popolazione - PAK, PA - P21).²

U ovom poglavlju je migracijski obrađeno samo naselje. Općina je u to vrijeme bila sastavljena od četiri katastarske općine (k. o.), Pirana, Sv. Petra, Kaštela i Savudrije. U sastavu piranske općine su poslije Drugog svjetskog rata ostale samo k. o. Piran i k. o. Sveti Petar.³

Migracije po austrougarskom popisu iz godine 1910.

Austrijske su vlasti 1910. godine vršile popis po kućama, što znači da je svaki popisni list sadržavao podatke o stanarima jedne kuće. U Piranu je u početku 20. stoljeća bilo nešto više od 1000 kućnih brojeva (najmanje 1.032). Piranski mjesni arhiv čuva podatke za 544 kuće u kojima je živjelo 4.275 osoba.

Jedna od rubrika u popisnom listu odnosila se na mjesto rođenja. Ako popisana osoba nije bila rođena u Piranu, to je značilo da se u mjesto doselila. Takvih je bilo 533 (12,5%) ili svaki osmi stanovnik mjesta. Od njih je na području današnje Republike Hrvatske bilo rođenih 227 osoba odnosno 43% doseljenika.

Među migrantima koji su se iz piranske općine doselili u sam grad, najviše ih je bilo iz Savudrije i Kaštela. Najviše piransko migracijsko zaleđe, dakle područje sjeverozapadne Istre, gdje su Pirančani najčešće (osim općine Piran i grada Trsta) tražili svoje nevjeste, kućne pomoćnice i druge osobe koje su htjeli imati u kući ili uz sebe, usporedivo je s kasnijom zonom B Slobodnog Teritorija Trsta (1947.-1954.). U hrvatskom dijelu te zone (kasniji kotar Buje) bilo je rođenih 2/3 doseljenih osoba iz najužeg mjesnog migracijskog zaleđa. Najviše u Umagu (44), Bujama (33), Momjanu (15), Novigradu (13) i Grožnjanu (13).

U ostalom dijelu Istre (bez sadašnjeg slovenskog dijela) bilo je rođenih 12,5% imigranata ili toliko koliko u cijeloj današnjoj slovenskoj Istri. Najviše je odstupao Poreč (32). Dakle, u cijeloj hrvatskoj Istri bilo je rođeno 33% (202) piranskih doseljenika. Razliku do 43% predstavljaju rođeni na obalama Kvarnerskog zaljeva i u Dalmaciji. Istupa Rijeka (8).

¹ Miroslav PAHOR, Tatjan POBERAJ, *Stare piranske soline*, Ljubljana 1963.

² Pokrajinski arhiv Koper, enota Piran; fond Občina Piran, Popisni listovi popisa prebivalstva in pomembnejših domačih živali 31. 12. 1910. (PAK, PA - P10) i Popisni listi VI. splošnega popisa prebivalstva 1. 12. 1921. (PAK, PA - P21).

³ Leon MARIN, "Upravna in teritorialna razdelitev slovenske Istre v zadnjih treh stoletjih", *Annales II*, Koper 1992., 159-174.

Kao što je bilo spomenuto, među Pirančanima rođenim u hrvatskoj Istri prevladavale su domaćice i kućno osoblje (casalinga, serva, presta servizzio, domestica). Iz Buja su se doselili još nadničar, postolar, kovač, trgovac i dva umirovljenika, iz Umaga nadničar koji se zaposlio u tvornici opeke u Fijesi, nadomak grada.

Glede vremena doseljenja izvan Pirana rođenih stanovnika naselja, nema nekih posebnosti. Imigranata je bilo najviše upravo u desetljeću prije popisa, posebno u godinama 1909. i 1910.

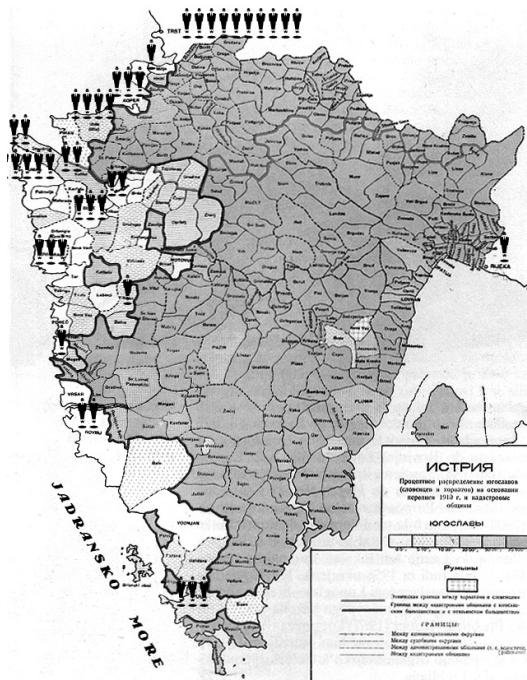
Popis iz godine 1910. nudi još podatke o privremeno iseljenim Pirančanima i njihovu zanimanju. Od 48 osoba, 6 ih se iselilo u današnja hrvatska područja i to svi u Istru. U Pulu su emigrirali kočijaš i učenik, u Pazinu je studirao student, u Bujama se privremeno zaposlio farmaceut, a u Poreč su otišli službenik i slastičar.

Migracije prema taljanskom popisu stanovništva iz 1921. godine

Sačuvani popisni listovi popisa stanovništva iz 1921. godine nude podatke za 5.483 mještana. Dvanaest posto od njih nije bilo rođeno u Piranu.

Velika većina iz piranske općine doseljenih u Piran je migrirala iz južnog dijela nekadašnje općine (Savudrija 22, Kaštel 17). U Bujštini (kotar Buje zona B) je bilo rođenih dva puta više doseljenika nego u koparskom području (kotar Kopar zona B). Najviše ih se rodilo u Umagu (50), Novigradu (29), Bujama (27) i Momjanu (21). Ukupno je bilo u današnjoj hrvatskoj Istri rođenih 282 (40,3%) doseljenih Pirančana. Istarski krajevi s najviše migranata bili su Pula (26), Rovinj

Karta 1: Doseljeni Pirančani po mjestu rođenja po popisu iz godine 1921. Za podlogu je uzeta karta s nacionalnim sastavom stanovništva Istre prema prebrojavanju iz 1910. godine, iz publikacije «Karti etničkoj strukturi Julijskoj krajiny», 1946.⁴

⁴ Bogo GRAFENAUER, "Istra", *Enciklopedija Slovenije*, sv. IV, Ljubljana 1990., 181.

(21) i Poreč (13). Na obalama Kvarnerskog zaljeva rodile su se 22 osobe (najviše u Rijeci 9), u jedanaest dalmatinskih naselja 30 i u kontinentalnom dijelu Hrvatske tri osobe. Prema tim podacima među svim piranskim doseljenicima skoro je polovica (48,2% ili 337 osoba) rođenih na teritoriju današnje Republike Hrvatske.

Paleta zanimanja kojim su se bavili doseljenici iz Hrvatske bila je veoma šarolika. Nesavjesnost popisivača onemogućava precizniju analizu veze između kraja iseljenja i zanimanja, jer su rubrike o zanimanju (i ne samo te) u popisnim listovima ponekad i prazne. Najčešća kategorija doseljenika su bile domaćice, a najčešći razlog seljenja udaja.

Iz južnog, danas hrvatskog dijela općine Piran, doselili su se postolar, kovač i dva zemљјoradnika s obiteljima. Zatim su se doselili mornar i nadničar. Iz Umaga su se s obiteljima doselila dva zemљјoradnika, dok su jedna sluškinja, dva mornara, mehaničar iz Materade i pijanist iz Buja (koji je pratio nijeme filmove u gradskom kazalištu) doselili individualno. Iz Novigrada se doselila obitelj s dva mornara i solar te iz Momjana zlatar šegrt, soliar i limar.

Zanimanja doseljenika iz udaljenih djelova Istre su isto tako raznolika. Iz Vižinade se doselio trgovac, iz Višnjana obitelj financijskog policajca (Guardia di Finanza), iz Poreča je bila žena u Beču rođenog državnog službenika, iz Rovinja trgovački posrednik i ljekarnik s obiteljima, zatim kapetan trgovačke mornarice, mornar i poljoprivredni tehničar. Istrani su bili još mehaničar iz Pule i kućna pomoćnica iz Pazina.

Tri doseljenika su bila rođena na Cresu. To je bila učiteljica u privatnoj školi i dva redovnika u samostanu sv. Franje. Iz Lošinja se doselio državni službenik (na katastru) s obitelji. S Krka se doselio umirovljenik. Iz tada također talijanskog Zadra doselio se poštanski službenik (s obitelji), koji je bio u državnoj službi. Za trgovca, lučkog pilota (državna služba) i trgovačkog pomoćnika je zapisano da su rođeni u Dalmaciji (bez navedenog mjesta rođenja). Iz hrvatskih krajeva u tadašnjoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca doselio se trgovac iz Sušaka.

Na dan popisa (1921.) nalazila se u Piranskoj mjesnoj bolnici (casa di ricovero) 81 bolesna osoba. Pet ih je bilo iz sadašnje Republike Hrvatske i svi iz Istre (2 iz Pule, po 1 iz Krasice, Novigrada i Grožnjana).

Između 183 privremeno odsutnih Pirančana samo 13 (7,1%) je emigriralo u hrvatske krajeve, većinom u Istru. U Novigradu su se zaposlili profesor i mornar, u Poreču trgovac, u Rijeci bankarski službenik, a u rovinjsko odmaralište je otišlo šestogodišnje dijete. Najveći magnet bila je Pula kao glavni grad provincije. U njoj su se zaposlile dvije kućne pomoćnice, mehaničar i zidar. Pirančani su još radili u duhanskoj tvornici i vojnoj luci. Jedan se liječio u mjesnoj bolnici.

Zaključne riječi

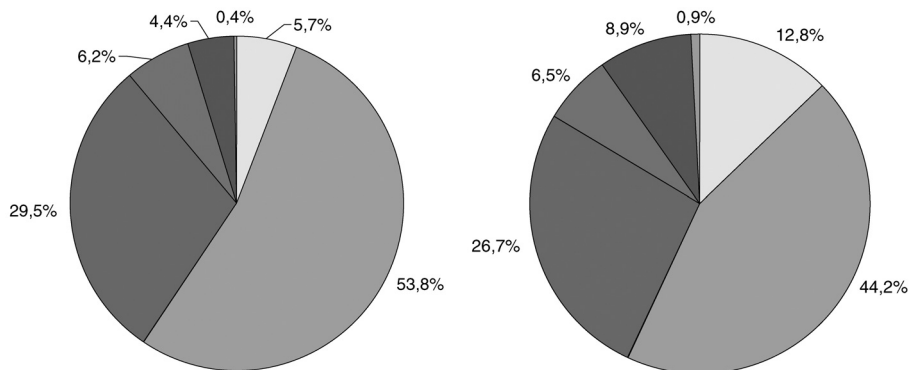
Zemљјopisna karta broj 1 svjedoči da je mjesto Piran u prvoj polovici 20. stoljeća uglavnom vršilo razmjenu stanovništva sa sebi sličnim istarskim (uglavnom obalnim i talijanskim) naseljima. Iz slavenskog zaleđa je bilo malo doselјјavanja.

Usporedba grafikona s postocima na današnjem hrvatskom teritoriju rođanih Pirančana prema popisima u godinama 1910. (grafikon br. 1) i 1921. (grafikon br. 2) ne iskazuje bitnije promjene koje su se dogodile u piranskom migracijskom razdoblju poslije Prvog svjetskog rata zbog dva razloga.

Prvi je taj da je u oba popisa popisano skoro isto pučanstvo. Drugi je bio taj da su teritoriji na kojima se rodilo najviše iz Hrvatske doseljenih Pirančana poslije Prvog svjetskog rata ostali u istoj državi. Zato te tradicionalne migracije nisu usahnule.

Grafikoni br. 1 i 2: Iz Hrvatske doseljeni Pirančani po mjestu rođenja po popisima iz godine 1910. i 1921.

	1910.		1921.	
hrvatski dio piranske općine	13	5,7%	43	12,8%
Bujština	122	53,8%	149	44,2%
ostala hrvatska Istra	67	29,5%	90	26,7%
Kvarnersko područje	14	6,2%	22	6,5%
Dalmacija	10	4,4%	30	8,9%
ostali	1	0,4%	3	0,9%
zajedno	227	100,0%	337	100,0%

Doseљavanje u Piran s područja Republike Hrvatske u vrijeme Drugog svjetskog rata: uvod

U Piranskom mjesnom arhivu čuvaju se podaci o doseljenim osobama u razdoblju Drugog svjetskog rata. U tom poglavlju je proučena dokumentacija prijavnog ureda o privremenim imigrantima (PAK, PA, Obrazci začasno priseljenih imigrantov 1940.-1945.) i onima koji su se tijekom Drugog svjetskog rata stalno naselili u Piranu (PAK, PA, Seznam priseljenih oseb 1941.-1945.).

Popis ovih posljednjih nastao je krajem 1947. i ne bilježi imigrante koji su se u Piran doselili iz STT. To je veliki gubitak, jer se najveći dio migracija odnosi na

sjeverozapadnu Istru i Trst. Ni dokumentacija o privremeno doseљјenim osobama nije kompletna. Za prve godine rata je manje podataka, za posljednje više.

Doseљјeni po popisu imigranata za vrijeme rata

Popis doseљјenika uz imena i prezimena sadrži i podatke o dolasku u Piran, mjestu iz kojeg su došli, mjestu rođenja, nacionalnosti i zanimanju. Prema ovom popisu su se u vrijeme rata u Piran doseљјile 93 osobe (bez doseљјenika iz STT), 10 u godini 1941., 42 u godini 1942., 30 u godini 1943. i 11 u godini 1944. U posljednjih pet mjeseci rata (tj. prvih pet mjeseci 1945.) nije zabilježeno niti jedno doseљјenje.

Više od polovice doseљјenika (48 osoba) se odselio s današnjih hrvatskih područja ili je bilo barem rođeno na njima. Svi su u Piran došli iz Istre ili Kvarnera. Deklariranih Hrvata je bilo samo pet. Neki Talijani su imali prezimena slavenskog podrijetla (Lechich, Poljanec, Sterle, Dvornicich).

Godine 1941. doseљјenici iz Hrvatske su dominirali. Polovica su bili državni službenici. U veljači se u Piran doseљјio porezni agent rođen u Nerezinama na Lošinju. Upisan je kao Talijan iako mu prezime završava na -ich. U svibnju se iz Bala (Valle d'Istria) doseљјio karabinjer. Po mjestu rođenja je bio iz Trentina i tamo je uputio poziv ženi da mu se pridruži u Piranu. Istog mjeseca se doseљјio pripadnik financijske policije iz Rijeke, koji je bio rođen na Sardiniji. Do kraja godine doseљјio su se u Piran iz Pazina bračni par sa sinom studentom.

Doseљјenika s današnje Republike Hrvatske bilo je 1942. godine 16 odnosno više od trećine doseљјenika. Svi su došli iz Istre. U proljeće iste godine se doseљјila četveročlana obitelj iz Raše i peteročlana iz Barbane. Glave obitelji jedne i druge obitelji imale su isto zanimanje. Bili su rudari mineri rođeni u Izoli i Italiji. Do početka ljeta se iz Poreča doseљјila peteročlana obitelj službenika porezne uprave rođenog u Poreču. Bio je oženjen Hrvaticom iz Pazina. Te godine su se doseљјili u Piran još službenik iz Pazina, rođen u Trstu i časna sestra iz Poreča, rođena u Italiji.

Godine 1943. je više od polovice doseљјenika bilo iz Hrvatske. To je jedina ratna godina u kojoj ne dominiraju Istrani i gotovo svi su se doseљјili tijekom ljeta. Prva je stigla peteročlana obitelj hrvatskog radnika, rođenog na Cresu, koji je bio oženjen Talijankom iz Pule. U popisu su djeci uvijek dodjeljivali očevu nacionalnost. I sljedeća se peteročlana obitelj doseљјila u Piran iz Malog Lošinja. I muž i žena su bili rodnom s obale Maranske lagune (sjeverni Jadran). Djeca su im rođena u Malom Lošinju, gdje je muž radio kao financijski službenik. S istog otoka se doseљјio i bračni par, rođen u Bujama. Muž je radio kao službenik. S Lošinja je stigao i sudski službenik, rodnom iz komna na Slovenskom Krasu. Svi navedeni bili su Talijani. Krajem 1943. godine doseљјila su se dvojica minera i kopač iz Raše. Rođeni su bili u Pazinu, karobji i Italiji. I oni su bili Talijani.

U 1944. godini je polovica imigranata nastanjenih u Piranu bila povezana s Hrvatskom. Sva doseљјjenja (osim jednog) bila su u siječnju. Financijski policajac se sa ženom i sinom odselio iz Rovinja. Rođeni su bili u okolici Tržiča (Monfalcone). Službenik rođen u Kopru sa ženom rođenom u Miljah (Muggia) je u istom mjesecu napustio Labin. Posljednja u ratu doseљјena osoba došla je u Piran u kolovozu 1944. To je bio radnik rođen u Umagu, a migrirao je sa Sardinije. Vođen je kao Talijan.

Više od 2/3 "hrvatskih" doseljenika iz razdoblja Drugog svjetskog rata došlo je iz Istre (Poreč 7, Raša 7, Barbana 5, Pazin 4, Rovinj 3, Labin 2, Bale 1). Dokumenti spominju još 13 imigranata iz Malog Lošinja.

Privremena doseljavanja u piransku općinu za vrijeme Drugog svjetskog rata

Osnovni izvor za proučavanje privremenih doseljenja u Piransku općinu za vrijeme Drugog svjetskog rata su obrasci koje su piranski općinski službenici ispunjavali pri dolasku imigranata. Njihove kopije su slali u općinska središta općina iz kojih su osobe emigrirale. U tim obrascima su zapisani najosnovniji podaci o migrantu. To su ime i prezime, datum dolaska, uzrok migracije, općina iz koje dolazi, mjesto rođenja i adresa privremenog mjesta boravka u piranskoj općini.

Pri obradi spomenutih podataka ponavljaju se dvije poteškoće: nečitljivost rukopisa službenika i nedosljednost u ispunjavanju obrazaca. Najviše nedosljednosti je u opisu uzroka migracije. Doseljenici su po uzroku za migracije razdijeljeni na dragovoljne (sfolamento volontario), obvezne (sfolamento obbligatorio) i vojne bjegunce (sgombero). Budući da se u arhivu ne čuvaju knjige privremenih doseljenika (nego samo kopije obrazaca u fasciklima - vidi sliku), nije moguće vidjeti jesu li su fascikli potpuni, dakle jesu li zaista upisani svi koji su u vrijeme rata privremeno imigrirali u piransku općinu.

U 1940. godini nema podataka za prvu polovicu godine (osim jednog); u godini 1941. je dokumentiran samo travanj, a u 1942. samo tri posljednja mjeseca. Fascikli za godine 1943. i 1944. sadrže podatke za sve mjesece u godini, a onaj za 1945. godinu samo do svibnja (do "dana pobjede nad okupatorom").

Kad dokumenti već nude podatke i za 1940. godinu, vrijedi ih spomenuti. U toj godini je bilo između 127 privremenih imigranata 11 (8,7%) onih koji su došli iz današnjih hrvatskih krajeva (Istra 7, Rijeka 4).

Takvih je 1941. godine bilo od 128 čak 107 (83%). Gotovo svi su se u travnju doselili iz Rijeke. Intenzivnije migracije uoči samog napada Kraljevine Italije na istočnog susjeda, pokazuju da Mussolinijevi ratni planovi nisu bili potpuno tajni.

Iduće dvije ratne godine (1942.-1943.) među privremenim su imigranti- ma prevladavali Tršćani. Opskrba u velikim gradovima je bila otežana pa su se građani selili u provinciju. U cijeloj 1942. godini nije bilo ni jednog doseljenja s istoka u piransku općinu.

U godini 1943. je od 408 doseljenika takvih bilo 30 (7,4%). Doseljenika iz Dalmacije bilo je dva puta više nego Istrana. Oni su uglavnom bili iz Zadra, a emigrirali su na područje Istre u prosincu. Uključujući i migracije u siječnju godine 1944., to je bio pravi mali izbjeglički val. S obzirom na to da su zimski migranti bili rijetki, zaključujemo da je potreba za migracijom bila hitna.

Tijekom 1944. godine, od 419 privremenih imigranata, njih se 290 (69,2%) doselilo iz današnjih hrvatskih krajeva. Dominirali su doseljenici iz Istre (220), a najviše ih je bilo iz Pule. Pojedinci su bili iz Pazina, Poreča, Raše, Rovinja i

Vrsara. Doseљjenika iz Dalmacije je bilo 54 i to svi iz Zadra. Nekoliko obitelji se u tom zimskom razdoblju doseљilo iz Velog Lošinja.

Udio privremeno doseљjenih sa spomenutih hrvatskih područja u piransku općinu najveći je u posljednjoj ratnoj godini, iako je trajala samo do svibnja. To se dogodilo zbog izbjegličkog vala iz Pule na samom kraju rata, kad je piransku općinu preplavilo više od 300 Puljana.

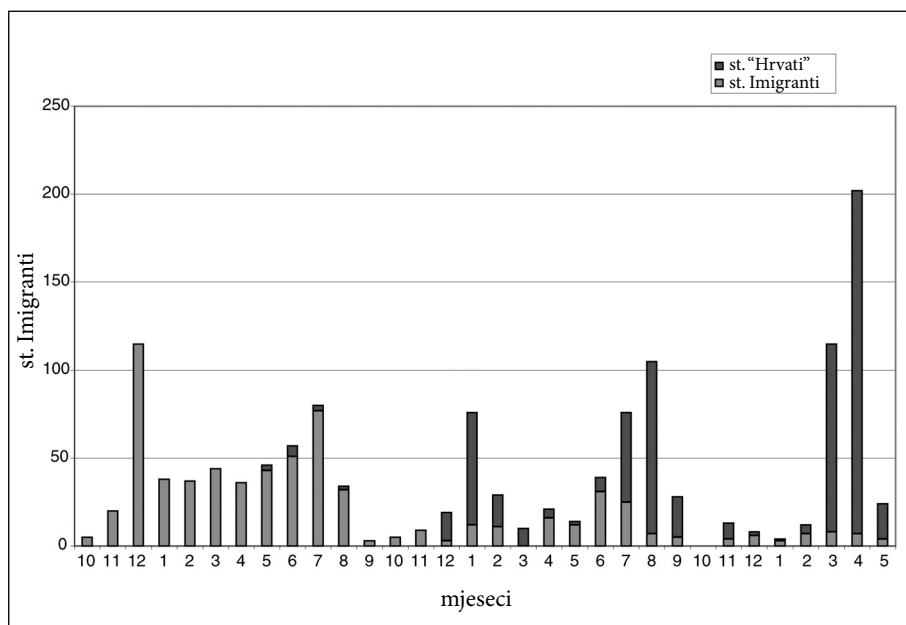
Do polovice svibnja 1945. u piransku se općinu privremeno doseљilo 357 osoba, a od toga 328 (91,9%) iz Hrvatske. Osim deset Zadrana, svi su drugi bili iz Pule.

Zaključak poglavlja

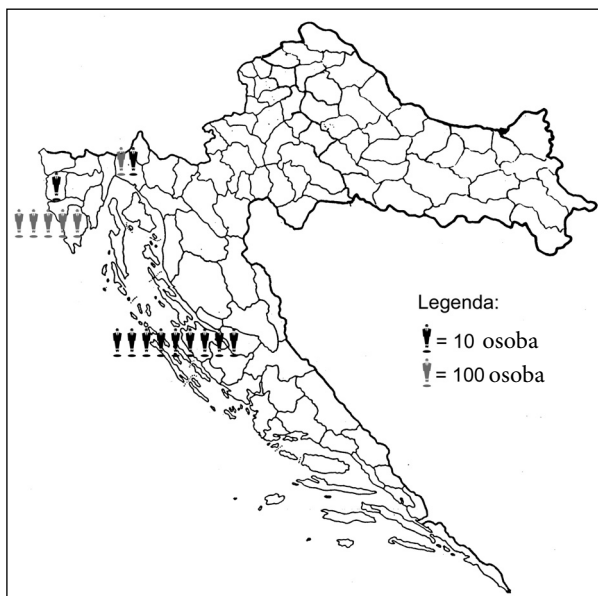
Osobe koje su se u vrijeme Drugog svjetskog rata stalno naselile u Piranu ne odražavaju u potpunosti nacionalni karakter krajeva iz kojih su otišli. U prvom redu zato što je među njima bilo najviše državnih službenika, a te službe su bile rezervirane uglavnom za Talijane.

Privremeni doseљjenici (48,5% - 766 od 1.439) za vrijeme rata (od 1940. do 1945.), u piransku su općinu doseљili iz općina koje su danas u sastavu Republike Hrvatske. Dvije trećine (526) tih osoba su bile iz Pule, 107 je bilo iz Rijeke, 86 iz Zadra. Iz Poreča je stiglo 13 osoba, a preostali su došli iz Opatije, Pazina, Raše, Rovinja, Višnjana, Vrsara i Žminja. Izvan Istre se uz Zadar spominje samo Veli Lošinj (karta br. 2).

Grafikon 3: Broj doseљjenih privremenih imigranata s današnjeg hrvatskog područja u piransku općinu po mjesecima od listopada 1942. do svibnja 1945.

Karta br. 2: Tijekom Drugog svjetskog rata iz Hrvatske u Piran doseľjeni stanovnici po općini iz koje su se iselili

Doseľjavanje Hrvata u piransku općinu poslije Drugog svjetskog rata

Najprije bi trebalo istaknuti da su Hrvati živjeli u piranskoj općini i prije Drugog svjetskog rata, ali na onom njezinom dijelu (južno od rijeke Dragonje, k. o. Savudrija i k. o. Kaštel), koji je poslije Drugog svjetskog rata priključen Hrvatskoj, dok je područje sjeverno od Dragonje pripalo Sloveniji.⁵

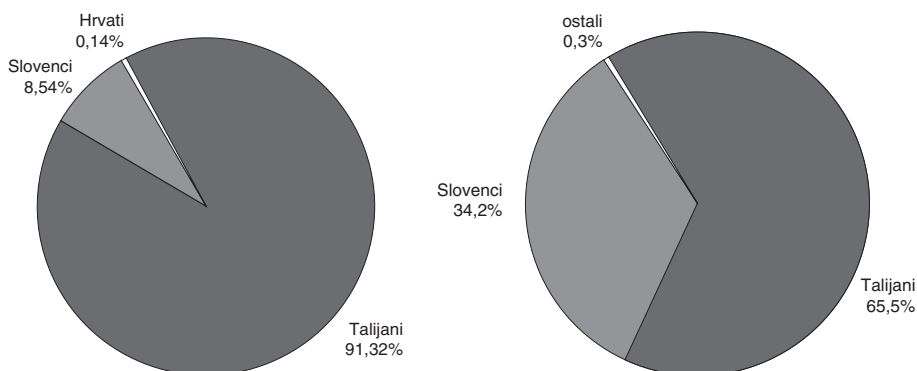
Prvo poratno istraživanje nacionalnog sastava stanovništva piranske općine objavio je J. Roglić sa suradnicima u listopadu 1945., kad su popisivali stanovništvo Istre (tzv. Rogličeva anketa). Rezultate popisa objavio je Jadranski institut u Sušaku 1946., u radu pod naslovom “Cadastre National de l’Istrie d’après le Recensement du 1er Octobre 1945. Edition de l’Institut Adriatique” (Sušak 1946.). Prema tim podacima bilo je u piranskoj općini 1945. godine samo 23 Hrvata, od toga sedam u samom mjestu i 15 u Portorožu.

Grafikoni br. 4 i 5: Nacionalni sastav stanovništva u mjestu i općini prema popisu iz 1945. godine

Grafikon 4:	Grad	godina 1945.
Talijani	4.598	91,32%
Slovinci	430	8,54%
Hrvati	7	0,14%
zajedno	5.035	100,00%

Grafikon 5:	Općina	godina 1945.
Talijani	7.461	65,5%
Slovinci	3.895	34,2%
ostali	35	0,3%
zajedno	11.391	100%

⁵ L. MARIN, n. dj., 160.

Budući da su poslije Drugog svjetskog rata Rogličevu anketu koristili jugoslavenski pregovarači kao temelj svojih pregovaračkih pozicija za određivanje jugoslavenske (slovenske) zapadne granice, te da je prema svjedočenjima rijetkih starosjedilaca (Talijana) i prvih poratnih doseljenika u spomenutom popisu broj Slovenaca u mjestu iznosio 450, popis je upitan i zato ga treba uzimati s rezervom.

Sljedeći važan izvor za proučavanje demografskih promjena u piranskoj općini je popis pućanstva obavljen 15. 12. 1948. na teritoriju zone B STT. Statistički ured Narodne Republike Slovenije je rezultate popisa objavio u travnju 1951. u brošuri pod naslovom "Prijava stanovništva za podjelu pomoći u Istarskom okrugu" (P48)⁶. Nažalost, građa ne razlikuje pućanstvo prema nacionalnoj pripadnosti.

Sadašnja slovenska Istra (poslijeratni okrug Kopar) postala je sastavni dio Jugoslavije (Republike Slovenije) tek Londonskim sporazumom u listopadu 1954. godine, pa zato u njoj nisu proveli opći popis stanovništva 1953. godine. Spomenute godine su u Jugoslaviji uvedeni registri stanovništva. Nakon prikljućenja zone B STT Jugoslaviji općinski su narodni odbori (OLO) Izole, Kopra i Pirana odlučili uvesti registar stalnog stanovništva na svom teritoriju prema uputama koje su vrijedile za druge općine u LRS. Dana 25. 4. 1956. je zato izvedena registracija stalnog pućanstva čije podatke su koristili pri uspostavi kartoteke stalnog stanovništva. Ta je akcija bila izvedena prema načelima popisa iz 1953. godine.

Rezultati registracije stanovništva objavljeni su 1957. godine u publikaciji pod naslovom "Stalno stanovništvo u općinama Izola, Kopar i Piran 25. 4. 1956." (P56)⁷. Pri korištenju podataka iz te publikacije treba upozoriti da njih nije moguće pribrojiti popisnim podacima za ostala područja u Jugoslaviji. Registracija je, naime, zahvatila stalno stanovništvo spomenutih triju općina, a oni su imali dvostruku teritorijalnost. Prvi su stalno stanovali na području opći-

⁶ P48 - Prijava prebivalstva za preskrbu v Istrskem okrožju z dne 15. 12. 1948, Statistični urad LRS, Ljubljana 1951.

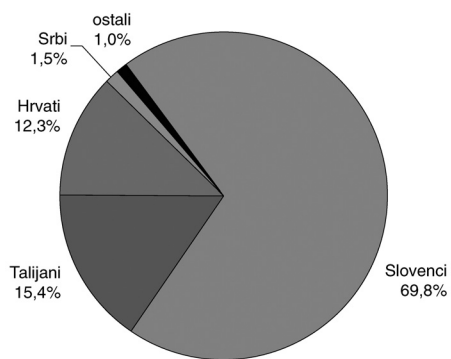
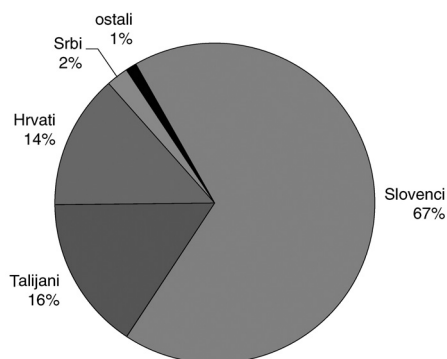
⁷ P 56 - Stalno prebivalstvo v občinah Izola, Koper in Piran 25. 4. 1956, Statistično gradivo, Zavod za statistiko LRS, Ljubljana 1957.

na Izola, Kopar i Piran već kada je bio popis stanovništva u FNRJ izvršen, dok su se drugi doselili kasnije. Ove posljednje su popisali u Jugoslaviji a one prve nisu. Registracija je imala namjenu ustanoviti broj stalnog stanovništva u te tri općine na dan registracije. Statistička građa "Stalno stanovništvo u općinama Izola, Kopar i Piran" iz 1956. godine vrlo je zanimljiv izvor jer je prikazana nacionalna slika slovenske Istre u trenutku iseljenja većine talijanskog stanovništva.

Grafikoni br. 6 i 7: Nacionalni sastav stanovništva u mjestu i općini prema popisu iz 1956. godine

Grafikon 6:	Grad	godina 1956.
Slovinci	2.417	67,6%
Talijani	554	15,5%
Hrvati	482	13,5%
Srbi	82	2,3%
ostali	39	1,1%
zajedno	3.574	100,0%

Grafikon 7:	Općina	godina 1956.
Slovinci	6.553	69,8%
Talijani	1.448	15,4%
Hrvati	1.159	12,3%
Srbi	144	1,5%
ostali	81	1,0%
zajedno	9.385	100,0%

Prema tom izvoru, u Piranu je početkom 1956. godine bilo 482 Hrvata koji su predstavljali 13,5% mjesnog stanovništva i treću po redu etničku zajednicu u mjestu. U cijeloj općini Hrvata je bilo 1.159 (12,3%), dakle samo tri posto manje nego Talijana. U velikoj većini to su bili doseljenici iz Istre i Dalmacije pa se ta migracijska konstanta nastavlja.

Talijani su se iz Pirana iseljavali postupno. Približno trećina od svih iseljenih otišla je u razdoblju od svibnja 1945. do listopada 1953. Dvije trećine odselilo se u razdoblju od listopada 1953. do prvih mjeseci 1956. godine.⁸ Usporedno s njihovim odlaskom (uglavnom u Trst), nova je vlast (VUJA, LRS, FNRJ) naseljavala ljude uglavnom iz Jugoslavije.

Zemljopisno najbliže zaleđe piranske općine je naravno Istra, iz čije unutrašnjosti dolazi višak nekvalificirane radne snage i na taj način se Istra oslobađa agrar-

⁸ Ivica PLETIKOSIĆ, "Migracije v Piranu med drugo svetovno vojno in neposredno po njej", *Annales XX*, Koper 2000., 217-230, ovdje 224.

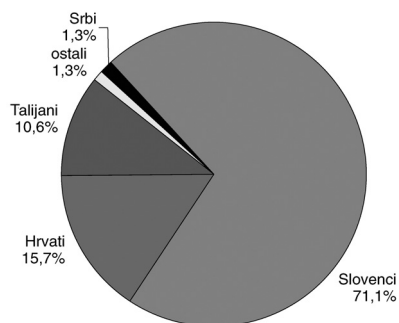
ne prenapučenosti. Kadrove za specifične piranske gospodarske aktivnosti vezane uz Sredozemlje, nova slovenska vlast ne nalazi u granicama LRS, nego ih nalazi u sredozemnim (jadranskim) područjima nove zajedničke države, a to su u prvom redu Istra, riječko područje i Dalmacija. Djelatnosti o kojima je riječ su ribarstvo, pomorski promet, brodogradnja i slično.

Pet godina poslije ove registracije (1956.), slijedio je jugoslavenski popis stanovništva za godinu 1961. (P61)⁹. Sumarni podaci su samo za općine. Prema tom popisu je u piranskoj općini živjelo 1.794 (15,7%) Hrvata (Grafikon br. 8). Prema brojnosti, Talijani su među piranskim etničkim zajednicama pali na treće mjesto. Postotak Hrvata u piranskoj općini najviši je upravo u 1961. godini.

Broj Hrvata u piranskoj općini je kasnije bio i nešto viši, ali njihov udio u stanovništvu općine od tada opada. U godinama 1956.–1961. u piransku se općinu doselilo još 635 Hrvata.

Grafikon br. 8: Nacionalni sastav stanovništva piranske općine prema popisu iz 1961. godine.

Grafikon 8:	Općina	godina 1961.
Slovinci	8.114	71,10%
Hrvati	1.794	15,70%
Talijani	1.208	10,60%
Srbi	144	1,30%
ostali	150	1,30%
zajedno	11.410	100,0%

Popis stanovništva iz 1971. godine je u piranskoj općini registrirao 1808 (14,6%) Hrvata, a u samom mjestu 836 (15,2%) Hrvata (P71, SB 727)¹⁰. Njihov broj se od ranijeg nije bitno promijenio, ali zbog povećanja broja stanovništva općine, njihov se udio smanjuje za 0,5%.

Kako su i Talijani brojno stagnerali, Hrvati su ostali druga najbrojnija etnička zajednica. U mjestu ih je bilo, izuzevši Slovence, više od svih ostalih zajedno.

Prema podacima popisa stanovništva iz 1981. godine (P81, SB 1278, RR 282)¹¹, u desetljeću 1971.–1981. broj Hrvata se u mjestu smanjio (836-736), a povećao u

⁹ P61 - Popis stanovništva 1961, knjiga VI, Vitalna, etnička i migraciona obeležja, Savezni zavod za statistiku SFRJ, Beograd 1967.

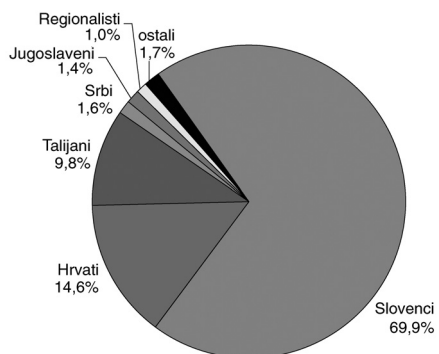
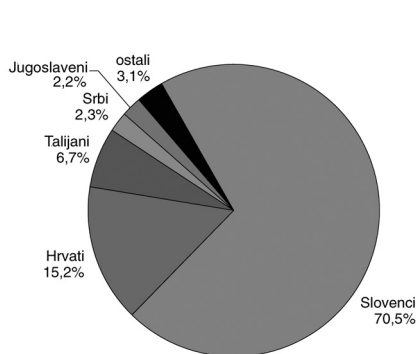
¹⁰ P71 - Popis prebivalstva in stanovanj v letu 1971, knjiga VI, Prebivalstvo; etnična, prosvetna in ekonomska obeležja prebivalstva in gospodinjstva po številu članov, Zvezni zavod za statistiko SFRJ, Beograd 1974. i SB 727 - Statistički bilten, Popis stanovništva i stanova 31. 3. 1971, Nacionalni sastav stanovništva po opštinama, Savezni zavod za statistiku SFRJ, št. 727, Beograd 1972.

¹¹ P81 - Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v SRS 31. 3. 1981, računalniški izpiski, 1-1-3. Prebivalstvo po narodnosti, Statistični urad SRS, Ljubljana 1981.; SB 1278 - Statistički bilten, Popis stanovništva, domačinstava i stanova u 1981. godini, Nacionalni sastav stanovništva po opštinama, Savezni zavod za statistiku, št. 1278, Beograd 1981. i RR 282 - Rezultati raziskovanj, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v SR Sloveniji 31. 3. 1981, končni rezultati po občinah, št. 282, Ljubljana 1982.

Grafikoni br. 9 i 10: Nacionalni sastav stanovništva u mjestu i općini iz 1971. godine.

Grafikon 9:	Grad	godina 1971.
Slovinci	3.865	70,5%
Hrvati	836	15,2%
Talijani	365	6,7%
Srbi	128	2,3%
Jugoslaveni	121	2,2%
ostali	168	3,1%
zajedno	5.483	100,0%

Grafikon 10:	Općina	godina 1971.
Slovinci	8.649	70,0%
Hrvati	1.808	14,6%
Talijani	1.206	9,8%
Srbi	198	1,6%
Jugoslaveni	168	1,4%
regionalisti	118	1,0%
ostali	212	1,7%

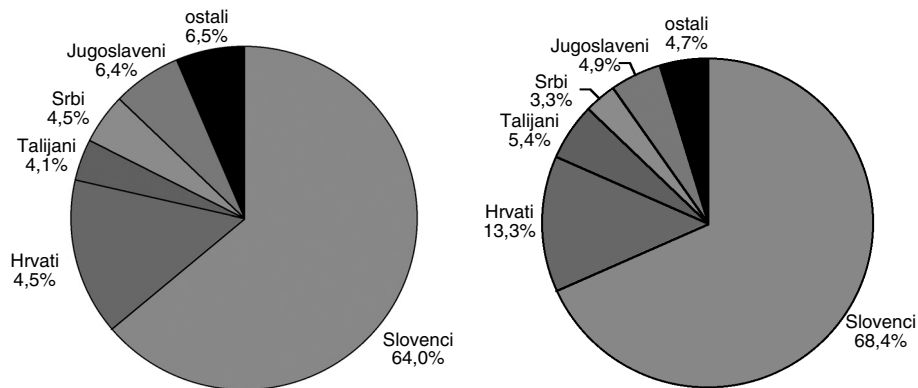
općini (1808.-2024.). Polovica porasta Hrvata u općini odnosi se na iseljene mještane. Pad udjela Hrvata u mjestu u spomenutom razdoblju (15,2%-14,5%) bio bi izrazitiji kada mjesto ne bi gubilo stanovništvo u cjelini. Udio Hrvata u općini također je opao (14,6%-13,3%).

U desetljeću 1971.-1981. u mjestu je već očit specifični trend pada udjela Slovenaca, Hrvata i Talijana, te porast udjela ostalih, posebno Jugoslavena. Godine 1981. Hrvata je u mjestu i općini koliko i Talijana, Srba i Jugoslavena zajedno.

Grafikoni br. 11 i 12: Nacionalni sastav stanovništva u mjestu i općini prema popisu iz 1981. godine.

Grafikon 11:	Grad	godina 1981.
Slovinci	3.242	64,0%
Hrvati	736	14,5%
Talijani	209	4,1%
Srbi	226	4,5%
Jugoslaveni	326	6,4%
ostali	329	6,5%
zajedno	5.068	100,0%

Grafikon 12:	Općina	godina 1981.
Slovinci	10.417	68,4%
Hrvati	2.024	13,3%
Talijani	816	5,4%
Srbi	509	3,3%
Jugoslaveni	748	4,9%
ostali	721	4,7%
zajedno	15.235	100,0%

Posljednji popis u tzv. »avnojevskoj« Jugoslaviji izvršen je 1991. (P91 -1, SB 1934)¹². Prema tom izvoru živjelo je u Piranu 497 (10,4%) Hrvata (grafikon br. 13), a u cijeloj općini 1.469 (8,7%) (grafikon br. 14).

U desetljeću 1981.–1991. broj Hrvata u općini se smanjio za 555 (s 13,3% na 8,7%, a u mjestu za 239 (s 14,5% na 10,4%). U mjestu je 1991. godine bilo još uvijek više Hrvata nego Talijana i Srba zajedno, dok su se u općini Talijani približili Hrvatima za skoro 2%.

Prema popisu iz 1991. godine prikupljeni su podaci o mjestu rođenja doseljenog stanovništva (P91 - 2).¹³ Iz njih možemo zaključiti odakle su se imigranti doselili. Prema tim podacima, u piranskoj općini živjelo 1.643 osoba koje su se doselile u Piran iz 79 različitih općina s područja današnje Republike Hrvatske (tablica).

Samo četvrtina tih osoba se doselila iz kontinentalnih područja Hrvatske (387-23,6%). Ostali su iz jadranskih područja (1256-76,4%). Polovica su bili iz Istre (831-50,5%), a iz Dalmacije je bilo 199 (12,1%). S Kvarnera se doselilo preostalih 226 (13,8%) doseljenika iz Hrvatske i to uglavnom iz Rijeke.

S obzirom na doseljeno stanovništvo, hrvatskih kontinentalaca je bilo 4,7%, doseljenika iz Istre 10,2%, iz Dalmacije 2,4% i isto toliko doseljenika iz Hrvatskog primorja. Od svih doseljenika iz Istre, njih 343 (41,3%) se doselilo iz susjednje bujske općine (karta br. 3).

Godine 1991. s hrvatskog je teritorija (bez Istre) u piransku općinu doseljeno približno toliko ljudi koliko i iz svih ostalih jugoslavenskih područja istočno od Hrvatske.

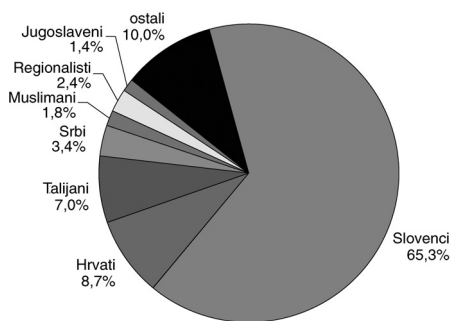
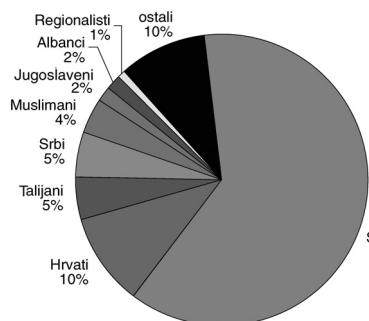
Radi lakšeg praćenja teksta, na grafovima br. 15 i br. 16., prikazana je dinamika poratnog razvoja hrvatskog etničkog korpusa u mjestu i općini.

¹² P91-1- Republika Slovenija - Popis 1991, računalniški izpiski, 1-1-3. Prebivalstvo po narodnosti pripadnosti, Statistični urad RS, Ljubljana 1991. i SB 1934 - Statistički bilten, Prvi rezultati Popisa stanovništva, domaćinstva, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991. godine, Nacionalni sastav stanovništva po opštinama, Savezni zavod za statistiku SFRJ, št. 1934, Beograd 1991.

¹³ P91-2 - Republika Slovenija - Popis 1991, računalniški izpiski, 1-2-20. Priseljeni po občini, iz katere so se priselili, in občini stalnega prebivališča, Statistični urad RS, Ljubljana 1991.

Grafikoni br. 13 i 14: Nacionalni sastav stanovništva u mjestu i općini prema popisu iz 1991. godine.

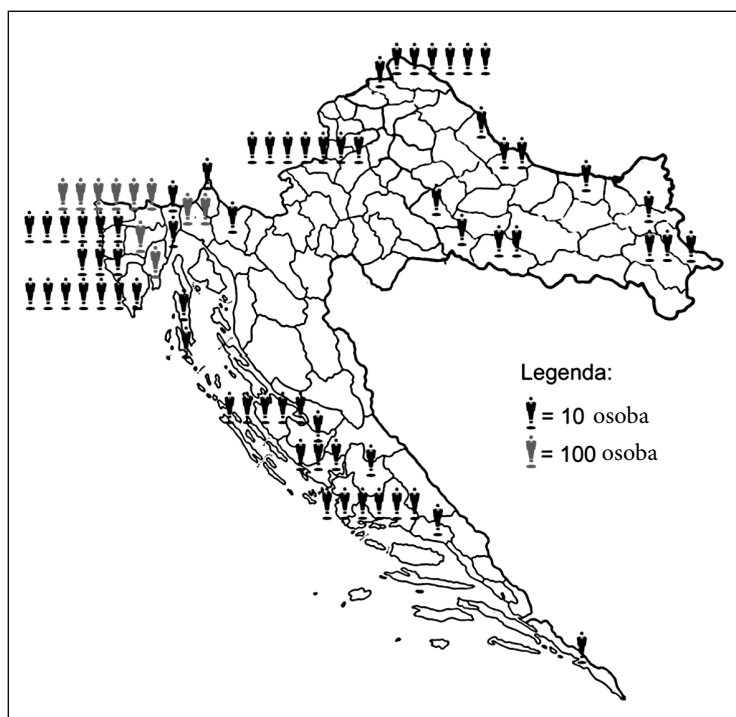
Grafikon 13:	Grad	godina 1991.	Grafikon 14:	Općina	godina 1991.
Slovinci	2.981	62,2%	Slovinci	10.949	65,3%
Hrvati	497	10,4%	Hrvati	1.469	8,7%
Talijani	220	4,6%	Talijani	1.169	7,0%
Srbi	238	5,0%	Srbi	563	3,4%
Muslimani	180	3,8%	Muslimani	302	1,8%
Jugoslaveni	91	1,9%	regionalisti	403	2,4%
Albanci	73	1,5%	Jugoslaveni	228	1,4%
regionalisti	49	1,0%	Ostali	1.685	10,0%
ostali	459	9,6%	zajedno	16.768	100,0%
zajedno	4.788	100,0%			

Tablica: Iz Hrvatske u piransku općinu doseljene osobe prema općini iz koje su se doselili

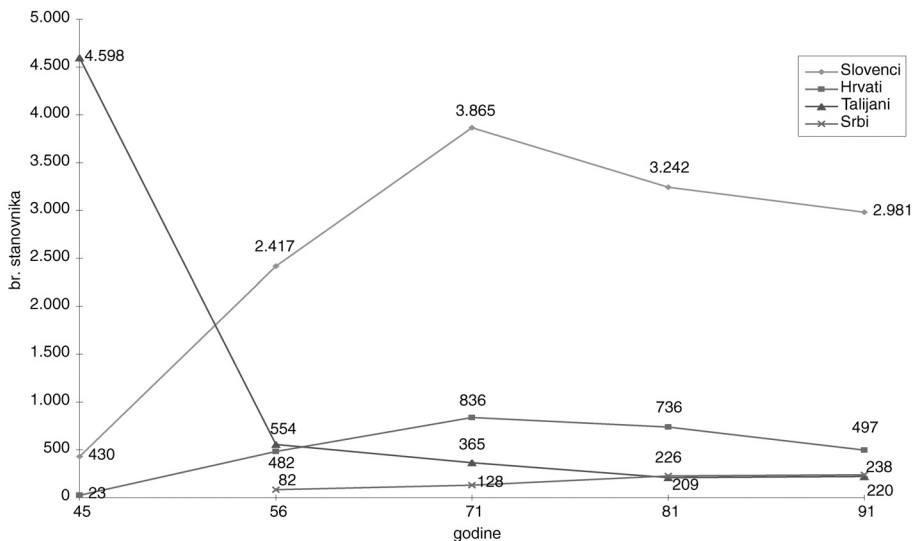
HRVATSKA	1643		
Beli Manastir	1	Korčula	3
Benkovac	6	Križevci	3
Biograd na moru	2	Krk	5
Bjelovar	2	Kutina	5
Brač	4	Labin	91
Buje	343	Lastovo	2
Buzet	163	Ludbreg	3
Cres Lošinj	18	Makarska	1
Crikvenica	5	Metković	4
Čabar	8	Našice	7
Čakovec	58	Nova Gradiška	3
Daruvar	2	Novi Marof	6

Delnice	6	Novska	9
Djakovo	11	Obrovac	1
Djurdjevac	5	Ogulin	1
Donji Miholjac	4	Omiš	8
Drniš	1	Opatija	25
Dubrovnik	10	Orahovica	3
Gospić	1	Osijek	12
Zagreb	72	Otočac	2
Hvar	1	Pakrac	3
Ivanec	18	Pazin	73
Ivanić Grad	1	Petrinja	1
Karlovac	5	Ploče	2
Klanjec	3	Podravska Slatina	11
Knin	10	Poreč	60
Koprivnica	8	Požega	12

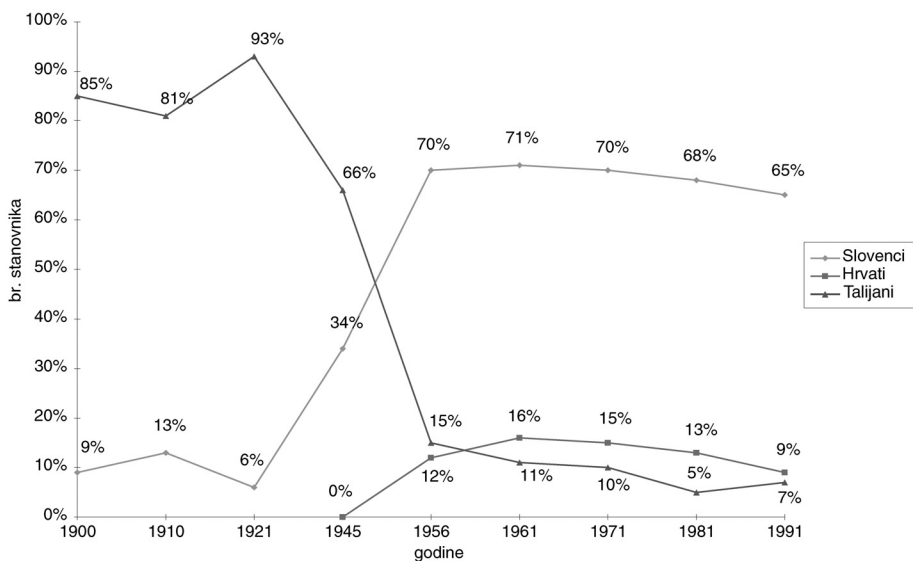

Karta br. 3: Pirančani rođeni na teritoriju Republike Hrvatske po popisu stanovništva 1991.

Grafikon br. 15: Gibanje broja stanovnika prema narodnosti u Piranu poslije Drugog svjetskog rata

Grafikon br. 16: Gibanje broja stanovništva prema narodnosti u piranskoj općini u 20. stoljeću

Zaključak

Nakon iseljenja većine Talijana, u mjestu je nastao "vakuum stanovništva", u koji su kasnije ulazili stanovnici samo s teritorija nove političke državne tvorbe u kojoj se našao Piran (Republika Jugoslavija).

Jugoslavizaciju Pirana poslije iseljenja starosjedilaca istodobno su izvodili zajedničkim snagama svi jugoslavenski narodi. Zato domovinska pravda Slovenaca u Piranu nije ništa veća od iste hrvatske, srpske, crnogorske, muslimanske ili albanske.

Pad broja Hrvata u desetljeću 1981.-1991. posljedica je različitih uzroka i čimbenika. Političke prilike tijekom 1991. godine u raspadajućoj federaciji sigurno su utjecale na smanjenje broja Hrvata u piranskoj općini. Nakon osamostaljenja Slovenije i Hrvatske, mnogi su se Hrvati odlučili za povratak u domovinu. Mnogo se Hrvata godine 1991. regionalno opredijelilo, posebno Istrani. Vjerojatno je da su se neki pripadnici miješanih hrvatsko - talijanskih obitelji, zbog poboljšanog položaja talijanske manjine, radije odlučili za talijansku opciju. Također se u miješanim slovensko-hrvatskim obiteljima u novim uvjetima slovenska opcija drukčije gledala.

Broj Hrvata u piranskoj općini iz godine 1991., (njih 1.469), se ne slaže s brojem doseljenih iz Republike Hrvatske (1.643), jer se iz nje nisu selili samo Hrvati. Uz Srbe su se doseljavali Talijani, posebno iz Istre. Hrvati su dolazili također i iz Bosne i Hercegovine.

Zaključujemo da su se dolaskom u sastav Jugoslavije povećale migracije iz hrvatskih nejadranskih krajeva. Dok su u prvoj polovini 20. stoljeća doseljenici iz Istre predstavljali više od četiri petine svih "hrvatskih imigranata", njihov udio opada u drugoj polovici stoljeća za pola. Udio doseljenika iz drugih krajeva priobalnih hrvatskih područja te s hrvatskog kontinenta bio je 1991. godine približno jednak (četvrtina), dok na početku stoljeća doseljenja iz unutrašnjosti Hrvatske gotovo nije ni bilo.

SUMMARY

THE IMMIGRATION TO PIRAN OF PEOPLE FROM THE AREA OF TODAY'S REPUBLIC OF CROATIA DURING THE 20TH CENTURY

This historical review is made up of three parts. In the first part, migration trends from Croatia to Piran in the period from the beginning of the First World War to the outbreak of the First World War are presented on the basis of the 1910 and 1921 censuses. In the second part, an analysis of the register of population which migrated to Piran during the Second World War is carried out. In the third part, with the help of censuses carried out during the period of socialist Yugoslavia, the fluctuation in the number of Croats and people from Croatia who migrated to the town and district after the Second World War is followed. This division of content was most appropriate due to the various causes of migration and the different sources that were used. Through the analysis of these sources, the conclusion reached is that today these are Croatian areas

which throughout the whole 20th century which were throughout the whole of the 20th century (more precisely until 1991) an integral part of the same state community as Piran, and shared the same fate, exchanging population.

Key words: immigration, Piran, Croatia, 20th century

RIASSUNTO

MIGRAZIONI DI POPOLAZIONI A PIRANO DALL'ATTUALE TERRITORIO DELLA REPUBBLICA DI CROAZIA NEL XX SECOLO

All'inizio del XX secolo, quando Pirano era parte integrante dell'immenso Impero austro-ungarico, gran parte dei flussi migratori registrati nella cittadina erano limitati all'Istria e Trieste. I comparti cittadini legati alla marineria però potevano contare su manodopera specializzata proveniente dalle province adriatiche dell'Impero (Quarnero, Dalmazia, Cattaro).

Con la caduta dell'Austria e con l'inclusione di Pirano nel Regno d'Italia, gli oramai consolidati flussi migratori ora non registrarono sostanziali modifiche. Il confine, infatti, era troppo distante perché incidesse in maniera rilevante.

Dopo la Seconda Guerra mondiale il confine si spostò molto più vicino a Pirano. Nacque il T.L.T. e si formarono la Zona A e la Zona B. Il comune di Pirano fu diviso: la città e la parte settentrionale della municipalità entrarono a far parte del distretto di Capodistria, mentre la parte meridionale fu assegnata al distretto di Buie. Le migrazioni in quel periodo furono limitate alla popolazione del territorio del T.L.T., ciò fu sfruttato in gran parte dalla popolazione slovena e croata dell'entroterra della zona B per trasferirsi nell'area urbane gradualmente abbandonate dalla popolazione locale.

Con la firma del Memorandum di Londra fu soppressa la Zona B. S'interruppe così il tradizionale scambio migratorio con Trieste. La popolazione che abbandonò Pirano fu sostituita dalla nuova amministrazione jugoslava con persone provenienti da tutte le repubbliche della Federazione. In questo periodo prevalsero le immigrazioni di sloveni che oggi costituiscono i 2/3 della popolazione, seguiti dai croati che raggiunsero anche punte del 16 per cento del totale. A quel tempo le professioni marittime (pesca, cantieristica, trasporti...) rischiavano di scomparire. La nuova popolazione che conosceva queste professioni proveniva ancora una volta dalle regioni adriatiche ed era in gran parte croata.

Con l'indipendenza della Slovenia nel 1991, il nuovo confine, influò in maniera molto negativa sullo sviluppo dell'etnia croata a Pirano. A causa del calo del flusso proveniente dalla Croazia, del forte sentimento regionalista presente tra i croati nel comune di Pirano e per via dell'inarrestabile processo d'assimilazione, al prossimo censimento del 2002 si registreranno meno croati rispetto al 1991.

Il presente studio, delle migrazioni provenienti dal territorio dell'attuale Repubblica di Croazia, vuole dimostrare la correlazione tra i flussi e i confini di Stato.

Parole chiave: migrazioni, Croazia, Pirano, XX secolo